

ISSN 0027–8084
УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XLVIII/ 1-2

БЕОГРАД

2017

УДК 811.163.41'373.45
811.163.41'276.6:634.1

НЕЂО Г. ЈОШИЋ
(Институт за српски језик САНУ,
Београд)*

Оригинални научни рад
Примљен 20. марта 2017. г.
Прихваћен 13. јула 2017. г.

ЈЕДАН СТАРИ ВОЋАРСКИ ПРИРУЧНИК И ПИТАЊЕ АДАПТАЦИЈЕ ЊЕМАЧКИХ ВОЋАРСКИХ ТЕРМИНА У XX ВИЈЕКУ**

На лексичкој грађи преузетој из Тодоровићевог приручника *Воћке и воће* (1899) рад се бави питањима адаптације њемачких назива појединих воћака у српском језику карактеристичних за њемачку воћарску праксу у XIX вијеку. Анализирају се еквиваленти типични за стручну воћарску праксу и изведенице начињене у духу српске традиционалне воћарске номенклатуре. Такође, у раду се назначује перспектива употребе и устаљеност једних и других форми током XX вијека.

Кључне ријечи: Благоје Тодоровић, лексикологија, воћарска терминологија, адаптација, њемачки језик, српски језик.

Увод

Размишљајући о развоју српског књижевног језика, Радосав Бошковић је давно (данас већ далеке 1947. године), дао једну уопштenu а веома важну напомену: „Скерлићу се чинило да је књижевни

* nedjo.josic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (бр. 178009), који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

језик наш постао деведесетих година прошлога века књижевнији зато што се ослободио од филолошке контроле, од граматичарских догми, од филолошке критике. А није: он је постао књижевнији зато што је тек крајем прошлога века, тек деведесетих година прошлога века [XIX вијека], постао — књижевни језик. Тек тада почиње његова стабилизација, његово нормализовање; тек тада је он добио књижевну архитектуру; своје стилове, своје језичке стилове; добио је свој стални и устаљени лексички фонд“ (Бошковић 1978: 189).

Ово Бошковићево виђење увелико потврђује језик бројних писаца чија су дјела, шире узевши, настала на прелому XIX и XX вијека. Тај период је несумњиво најзначајнији за стабилизацију лексичког фонда српскога језика, у њему је творбени потенцијал књижевног језика заснованог на народној основици изашао на видјело у пуној мјери, у њему се већ тада јасно уочавао профил данашњег књижевнојезичког израза. Па ипак, иако лексика књижевних дјела чини фундаменталну основицу за профилисање лексичког фонда, постоје и бројни други извори попут периодике, стручних књига (стручних брошура и приручника) итд., чија улога у профилисању и учвршћивању лексикона, а и књижевног израза уопште, није тако неважна ни тако мала.

Предмет ове расправе чини један такав приручник управо из периода који тако речито осликавају малочас наведени Бошковићеви наводи. То је дјело Благоја Тодоровића *Воћке и воће* (1899), намијењено пољопривредницима и школарцима, а објављено као 57. књига Српске књижевне задруге. Црпећи грађу из већег броја извора а посебно из књиге Nicolas Gaucher, *Handbuch der Obstcultur* (1894) (чији је аутор, према Тодоровићевим ријечима, био управитељ воћарско-баштованске школе у Штутгарту) – Благоје Тодоровић је написао обиман приручник у манирима доброга писца: његов лексички фонд је изузетно богат, он има јасан израз, широку и доста добро укомпоновану реченицу. Као илустрацију навешћемо један краћи цитат из уводног дијела наведеног приручника.

У нашој домовини успевају добро све врсте воћака, па зато све земље, које су подесне за културу воћака, ваља њима да засади-мо. Ово у толико пре, што се у данашњим приликама, кад се од капитала тражи и мора тражити што већи интерес, изискује и већа продуктивност земље и што се баш воћке између свих биљака одликују највећом скромношћу, јер у погледу простора, места и снаге земљине, нису бозна какав пробирач, а при том ипак дају сразмерно велики доходак (Тодоровић 1899: 10).

Па ипак, замисао овога рада није усмјерена на доказивање значаја стручне литературе у утврђивању и сазријевању књижевнојезич-

ког израза, већ на то да се укаже на неке лексичке проблеме који су се испољавали у воћарској пракси код Срба у вријеме настанка Тодоровићева приручника, а што се касније унеколико одразило и на сами општи именик наших воћака. Општепознато је да називи аутохтоних воћака које су се гајиле на српском етничком тлу имају у својој творбеној структури углавном наше, словенске основе. Основе турскога поријекла чине мање важан сегмент у уобличавању српског воћарског именослова. Међутим, послје стицања независности, од 1878. године држава Србија се све више отвара према европском свијету и с њим успоставља све чвршће привредне и културне везе. Крајем XIX вијека бројне сорте воћака страног поријекла шире се на српско тле, те се и њихови називи на овај или онај начин инфилтрирају у наш воћарски именослов. Један тип инфилтрације карактеристичан је за стручну воћарску терминологију, други је нашао израз међу називима традиционалне природе.

Значај Тодоровићевог приручника и развој српске воћарске терминологије (народне и стручне)

Преузимање воћарских искустава (европских и америчких) унијело је новине у српску воћарску праксу остављајући истовремено видан траг у нашој воћарској терминологији. То се посебно односи на именовање нових узгојних облика који су до тада били углавном непознати у српској воћарској пракси. У Тодоровићевом приручнику *Воћке и воће* (а не бих да се то без остатка тврди), први пут код нас именују се савремени европски облици узгоја, даје се њихов опис и њихове скице. Важнији узгојни облици именовани у овом приручнику задржали су се до данас. Ниске воћке се орезују у облику пирамиде, палмете, кордона, лепезе: „Крушка ... у облику лепезе на дуњи“ (Тодоровић 1899: 266), свећњака, виљушке; формиран узгојни облик круне има јасну визуелну представу која се метафорички обично повезује с одређеним предметом. На тај су начин малочас поменути именице преузеле функцију именовања самог узгојног облика: *пирамида*, *палмета*, *кордон* (с низом узгојних варијаната), *лепеза*, *свећњак*, *виљушка* (с низом узгојних варијаната) итд. Тако су наведене лексеме улазећи у круг воћарске лексике својом метафоричком употребом добиле и нове термилошке вриједности.¹ Тодоровићев при-

¹ У старијој воћарској пракси, страног и нашој, воћке су се пуштале слободно да расту без резидбе (тек су изнутра унеколико проређиване); нови узгојни облици незамисливи су без резидбе, која има за циљ да воћном

ручник пружио је знатнији низ и других новина карактеристичних за савремену европску воћарску праксу тога времена, истовремено ревидирајући и нека лоша и погрешна искуства која су била одомаћена код нас. Тако он даје опис нових начина *калемљења* или *присађивања* воћака и винове лозе (које каткад именује и на други начин), чија је примјена (бар неких од њих) у потоњем периоду ухватила мах и задржала се до данас. Илустрације ради наводимо два начина дотад непозната код нас, што својим називом откривају и мјесто гдје су се увелико одомаћили такви видови калемљења: *прљубљивање на лионски начин*: „На овај начин присађује се најрадије домаћа лоза на америчку лозу“ (Тодоровић 1899: 173); *сјајање на енглески начин*: „Овај је начин присађивања много бољи и кориснији од обичног спајања“ (Тодоровић 1899: 197). Уз наведена начине, Тодоровић прилично прецизно описује и илуструје и друге, дајући каткад и варијантне форме калемљења, од којих су неке (ако су и заживјеле), одавно напуштене код нас.

Воћке су у неку руку опште добро.² За бројне сорте, посебно оне чувене а карактеристичне за воћни сортимент већег броја земаља, тешко је утврдити стварну аутентичност. На крају, то је илузоран проблем: јабука која се код Срба зове *агамовка*, код Француза је *Pearmain d'Adam*, код Нијемаца *Adams Paräne*, и свако је сматра својом, аутентичном, а не оспорава другом народу право да је гаји, дичи се њом и назива је својим националним именом. Српска воћарска баштина највећим дијелом је домаћа, наша, нашега поријекла, али су воћке на наше тле доспијевале и из других земаља, као што су се и наше разносиле и по Балкану и по западном свијету. Преношење воћке у страну средину пратила је језичка адаптација њенога имена. П. Скок (под бегармут) нпр. тврди да је назив крушке *bergamoto* или *bergamotta* у талијанском настао посредством турског језика: тур. *beg armüdi* (слободније преведено *бејова крушка*). Код нас се наведено име рефлектовало као *берјамоџи* (РСАНУ), *бејармуџи* (Ужице, РСАНУ) или као *бејармуџа* (Сарајево, РСАНУ), као *берјамка*: „Појешћете коју крушку крустуменку и бергамку ... из мог воћњака“ (Винавер С., РСАНУ), или као *берјамоџа* (*Есиеренова берјамоџа*, Бубић 1948: 25); у македонском опет као: *бејарма*, *бејрама* (уп. ЕРСЈ, под бегар-

стаблу да жељену форму (*џирамиге*, *џалмеџе* и др.), регулишући истовремено и сам баланс родности.

² Поуздано се зна да су неке воћке са српског тла пренесене у Француску за вријеме Наполеонових ратова, неке опет организовано и плански у Америку у другој половини XX вијека, а њихово преношење имало је за циљ оплемењивање већ постојећег америчког воћног сортимента.

мут). Занимљиво је да се адаптација назива воћака страног поријекла у српској језичкој средини није увијек одвијала у једном правцу. Нпр. назив *Агамова њарменка* (у Тодоровићевом приручнику: *њарменка Агамова*) у Славонији се адаптирао као *агамовка*: „Адамовке ... сазору о Ивању и Петрову, па су жућкасте, мекље и слађе од петровке“ (Варош, Лукић 1919: 178), другдје опет као *њарменка*, што је прилично раширено на штокавском терену, посебно у новије вријеме. Друге примјере адаптације не бисмо надаље да помињемо, а они су бројни, у етимолошком погледу каткад и недовољно прозирни.

Период на прелому XIX и XX вијека може се обиљежити као период у којем воћке страног поријекла и европска воћарска искуства почињу да доспијевају код нас у пунијој мјери. Видно је настојање да се воћке колекционисане и одгајане превасходно у Њемачкој и Француској без довољно опреза и критичког односа према њиховој помолошкој вриједности, уведе у српску воћарску праксу, те се и њихови називи на овај или онај начин инфилтрирају у српски воћарски именослов.

Какво свједочанство о томе даје Тодоровићева књига *Воћке и воће?*

Из лексичке грађе коју пружа приручник, видно је да страни називи воћака теже ка адаптацији и општем уклапању у постојећи именослов. Какву је улогу у давању српског језичког руха таквим називима имао сам аутор (у коликој мјери нове лексичке креације носе обиљежја њиховог преносиоца или преводиоца), тешко је да се каже, али је свакако факат да је Тодоровић био веома образован човјек и да је своја воћарска знања дијелио и с другим ученим људима, нпр. предавачима Велике школе (уп. Тодоровић 1899: VI) или воћарским задругама које су се у то вријеме заснивале у Србији. Уз велик број воћака домаћег, аутохтоног поријекла, Тодоровић препоручује да се „у градинама и двориштима“, или „на пашњацима и утринама“ саде и гаје воћке страног поријекла које су дотад у Србији биле непознате или готово непознате. Нешто воћака њемачког или каквог другог поријекла несумњиво је раније, током Аустријског царства и Аустроугарске монархије, доспјело у западне дијелове српске етничке територије. Крајем XIX вијека неке се воћке почињу да гаје у новоослобођеној Србији. Не бисмо да се упуштамо у питање које су то воћке и у коликом су обиму доспијевале овамо, већ да на основу језичких факата садржаних у Тодоровићевом приручнику изложеном у средишњем дијелу књиге (Тодоровић 1899: 255–263), прецизније разријешимо питање језичке адаптације поменутих назива. Одмах да се каже, њемачки називи воћака гајених током XIX вијека, али и раније, махом су сложенице (*Karmeliterrenette*, *Batullenapfel*) или вишечлана

описна имена (*Blumenbachs Butterbirne, Gelber Winterkalvill*), а такве лексичке јединице у адаптираној форми присутне су и у Тодоровићевом приручнику. Начелно гледано, код њега се осјећа тежња усмјерена ка свођењу њемачких вишечланих описних јединица на формално једноставније српске термине. У том погледу Тодоровићеве српске називе (без тежње да се евидентирају сва његова имена) могуће је према начину образовања подијелити у три групе.

а. Називи с дословним српским еквивалентом:

њемачки назив воћке	српски еквивалент	врста
<i>Adams Parmäne</i>	<i>џарменка Адамова</i>	јабука
<i>Blumenbachs Butterbirne</i>	<i>водењача Блуменбахова</i>	крушка
<i>Graf Canal</i>	<i>џраф Канал</i>	крушка
<i>Graf Moltke</i>	<i>џраф Молџке</i>	крушка
<i>Emil Heyst</i>	<i>Емило Хејсџ</i>	крушка
<i>Karmeliterrenette</i>	<i>рениџа кармелиџска</i>	јабука
<i>Kaiser Aleksander</i>	<i>џар Александар</i>	јабука
<i>Karmeliterrenette</i>	<i>рениџа кармелиџанска</i>	јабука
<i>Kasseler Renette</i>	<i>рениџа каселска</i>	јабука
<i>Liegels Winterbutterbirne</i>	<i>водењача Лиџелова</i>	крушка
<i>Madame Treyve</i>	<i>мадам Трев</i>	крушка
<i>Marie Luise</i>	<i>Мариџа Луџза</i>	крушка
<i>Napoleons Butterbirne</i>	<i>водењача Наџолеонова</i>	крушка
<i>Oberdiecks Renette</i>	<i>рениџа Оберџинова</i>	јабука
<i>Possarts Nalivia</i>	<i>Посарџиова Наливиџа</i>	јабука
<i>Weißer Astrachan</i>	<i>асџиракан бели</i>	јабука
<i>Winternelis</i>	<i>Нелисова зимска</i>	крушка

б. Називи с једночланом придјевском формом у функцији именована:

њемачки назив воћке	српски еквивалент	врста
<i>Alencons Dechantsbirne</i>	<i>деканџиова</i>	крушка
<i>Maschansker</i>	<i>машанска</i>	јабука
?	<i>авраниска</i>	крушка

в. Једночлани називи суфиксалног типа:

њемачки назив воћке	посрбљени назив	врста
<i>Alantapfel</i>	<i>оманка</i>	јабука

<i>Alencons Dechantsbirne</i>	<i>алесонка</i>	крушка
<i>Alencons Dechantsbirne</i>	<i>деканѿовка</i>	крушка
<i>Batullenapfel</i>	<i>баѿуленка</i>	јабука
<i>Boikenapfel</i>	<i>бојковка</i>	јабука
<i>Clapps Liebling</i>	<i>клајовка</i>	крушка
<i>Congressbirne</i>	<i>конѿреска</i>	крушка
<i>Gravensteiner</i>	<i>ѿравениѿајнка</i>	јабука
<i>Esperens Herrenbirne</i>	<i>есѿереновка</i>	крушка
<i>Knausbirne</i>	<i>кнаусовка</i>	крушка
<i>Leon Leclerc fon Laval</i>	<i>леонка</i>	крушка
<i>Wailersche Mostbirne</i>	<i>вајлеровка</i>	крушка
<i>Williams Chris</i>	<i>вилијамка</i>	крушка

У Тодоровићевом приручнику претежу имена с описним српским еквивалентом. То је разумљиво, с обзиром на чињеницу да су пред аутором стајали нама махом непознати страни називи којима је ваљало дати српски еквивалент. Њему се очито чинило да је најједноставније пронаћи потпун еквивалент који несумњиво чува вишечлани дух њемачких назива. Када су посриједи воћке страногa поријекла, таква тенденција је присутна у нашим воћарским приручницима и воћарским брошурама током цијелог XX вијека, па и касније,³ а она се код појединих аутора заоштрава употребом транскрибованих или оригиналних страних назива. Вишечлани синтагматски називи задржали су се до данас у стручним круговима и воћарским приручницима; у народу таква сложена имена тежила су ка поједностављењу и свођењу на једночлане форме карактеристичне за српски народни воћарски именослов.

Од друге категорије је и Тодоровић очито зазирао дајући свега неколико назива. Упориште придјевским образовањима он није видио међу творбеним обрасцима карактеристичним за народни именослов, а њега је несумњиво добро познавао. Зато и није чудо што је њемачки назив *Alencons Dechantsbirne* (*Dechantsbirne von Alencon*) посрбио на двојак начин, као *деканѿова* (Тодоровић 1899: 257) и *деканѿовка* (Тодоровић 1899: 258 и 262).

³ Тако нпр. Шериф Бубић наводи имена крушака као што су *магам Верѿе* или *Есѿеренова берѿамоѿа* (Бубић 1948: 25), трешњу *Хегелфинѿеров хрушѿи* (Бубић 1948: 33) или вишњу *краљѿица Хорѿиензија* (Бубић 1948: 35); у *Пољопривредној енциклопедији* међу мањим бројем сорти препоручених за гајење код нас, наводи се нпр. јабука *каселска ренеѿа* (*Casseler Renette*) (Пољ. енци. 1: 528) или крушка *Дилова масловка* (*Diels Butterbirne*) (Пољ. енци. 2: 34).

Трећа категорија је за језички дух најбитнија. Тодоровић је био добар познавалац наших воћака и прилично добро упућен у већ постојећу номенклатуру воћака које су се традиционално гајиле код Срба. Међу јабукама он наводи *авајлију*, *барњачу*, *будимку*, *јовећачу*, *ђулабију*, *злајшачу*, *зуквачу*, *кадуману*, *колачарку*, *мирисавку*, *михољачу*, *појадину*, *појовачу*, *рајковачу*, *самониклицу*, *срчику*, *стирекњу*, *тепанку*, *шаренику*, *шуйљику* и још неке; међу крушкама *бљушавац*, *видовачу*, *жуйицу*, *звоначу*, *зеленику*, *караманку*, *медник*, *сивенку*, *шакушу*, *шамњанку*, *шејку*, *шиквару*, *шојузару*, *чайоњку* и још по коју. Све оне нису биле карактеристичне за ужички крај, чију је воћарску терминологију Тодоровић најбоље познавао. Међу члановима његове номенклатуре срћеу се и називи које је Вук Караџић посвједочио далеко од Тодоровићева завичаја, нпр. јабуку *срчику* у Славонији, крушку *шејку* у Лици (уп. *Српски рјечник*), или називи које је забиљежио Милан Ђ. Милићевић у дјелу *Кнежевина Србија* (1876). То је несумњив показатељ да аутор, препоручујући одређене воћке за гајење, није био искључив нити се држао искључиво завичајних назива. Такође, бесмислено би било да се тврди како је он био упућен у творбену проблематику: при давању српског језичког руха њемачким називима воћака он се више поводио за језичким осјећањем ослањајући се на њему познате готове творбене обрасце посвједочене у традиционалној номенклатури. Из сложенице или вишечлане термилошке синтагме преузимао је име или именицу с каквим општим значењем као основинску лексему, на чију би основу додавао одговарајући суфикс карактеристичан за творбу традиционалних назива.⁴ То лијепо показује трећа Тодоровићева група дата у маниру народног именовања: *Batullenapfel* → *бајуленка*, *Clapps Liebling* → *клајовка*, *Leon Lecer fon Laval* → *леонка*, *Alantapfel* → *оманка* итд. Свођење вишечланих термина на једночлане форме карактеристично је за говорни језик, за „разговорни и професионални говор“ (Ћорић 2008: 162). Таква вид преименовања данас је познат под ријечју универбизација. Постоје несумњиви докази да су неки вишечлани називи српских воћака претходили једночланим називима: *винска крушка* (Шумадија) → *винарка* (крушка, Топлица); *модра слива* → *модрица* (шљива); *царска крушка* → *царевка* (крушка, Драгачево), а за неке се прилично поуздано може претпоставити постојање и двочланих форми, нпр. **швајска јабука* → *швабуља* (јабука, Сребреница). Наводећи да је универбизација (преобликовање двочланих синтагми) позната и у другим словенским језицима, Б. Ћорић закључује: „Именичка изве-

⁴ О адаптацији неких њемачких једночланих термина у Банату и Бачкој уп. Бугарски 1997–1998: 116–119.

деница, као секундарна номинација, резултат је тежње ка рационализацији језичког материјала. Овакво преобликовање двочланих синтагми у изведеницу познато је и другим словенским језицима“ (Ђорђевић 2008: 161). Идентификациони члан, који се у словенској филологији различито именује (нпр. *identifizierende* код Ј. Розвадовског), испушта се, а суфикс преузима његову улогу у деривацији. Занимљиво је да међу стручном и народном терминологијом често постоје узјамне спреге, да поједини термини карактеристични за колоквијалну употребу у неком свом обиму улазе и у стручну терминологију. Тако данас у српској жељезничкој терминологији (уп. Оташевић 1996: 57) постоји двојство: *маневарска локомотива* : *маневарка*, *дизел локомотива* : *дизелка*, *мајични колосек* : *мајичњак* итд.

Српски традиционални именик воћака није трпио вишечлана имена, посебно она описна. Тај тип именовања углавном ће касније да буде заступљен у стручним круговима и стручним воћарским приручницима. Као што се види, Тодоровић је дао прилог и једном и другом типу именовања. Посрбљавајући њемачке називе воћака управо у духу већ утврђених традиционалних назива, он је подстакао ширење традиционалне номенклатуре на новопримљене воћне јединке присутне у европској воћарској пракси. Већ постојећи традиционални модел, нпр. *рузмарин* → *рузмаринка* (јабука), Тодоровић је употребио при креирању нове форме: *Alantapfel* → *оманка*: „Највише се препоручују за ова места: Јабуре: ... михољача, оманка (*Alantapfel*)“ (Тодоровић 1899: 257). Сам процес посрбљавања у ком се полазило од страног ка народном с Тодоровићевим српским еквивалентом као кариком лијепо илуструју сљедећи примјери:

њемачки назив	Тодоровићев еквивалент	српски народни назив
<i>Adams Parmäne</i>	<i>џарменка Агамова</i>	<i>агамовка</i> (јабука, Славонија)
<i>Napoleons Butterbirne</i>	<i>водењача Најолеонова</i>	<i>најолеонка</i> (крушка)

Данас се на основу језичких факата не може тврдити како су *агамовка* (јабука, Славонија) и јабука *адамчица*, коју је поодавно описао Милан Ланг,⁵ синонимичне форме. Језички факти

⁵ „Јабука адамчица. Ова јабука нађе се и код нас у гдјекојем воћњаку. Има на плоду на пет мјеста утиснуте браздице, пак се прича, да је то она врста јабуке, што ју је Ева у Рају земаљском скинула са стабла и дала Адаму, и од онда се на њој види оних пет бразда од Евиних прста“ (Ланг 1911: 40).

у оваквим случајевима траже упоредне податке које тек пружа помологија као наука или струка. Крушку *водењача* *Најолеонова* други аутор помиње под сличним именом *Најолеонова масловка*: „Наполеонова масловка има најслабија и најосјетљивија стабла“ (Бубић 1948: 28). У народу она је данас позната под именом *најолеонка*: „Наполеонка је крушка, сазрева септембра, траје до новембра, одлична као асталско а врло добра као привредно воће“ (Ужице, Димитријевић Т., РСАНУ). Стручна воћарска литература у XX вијеку била је у видном раскораку с традиционалним формама именовања, а такве тенденције још се снажније учвршћују у првим деценијама XXI вијека. То илуструју називи савремених сорти јабука код нас: *Idared* → *ајгапег* (у народу *ајгара*), *Jonathan* → *јонаџан* (у народу *јонаџанка*), *Mutsu* (*Malus Mutsu*) → *муцу* (у народу *муца*).

Закључак

Тодоровићев приручник *Воћке и воће* (1899) чини камен темељац за познавање воћака, наших и страних. Он на неки начин, у оскудици стручне воћарске литературе у XIX вијеку, чини и круну дотадашњих схватања о животу воћке, њеним особинама, њеним болестима, гајењу и резидби. Приручник истовремено чини веома важан документ о српском воћном сортименту на крају XIX вијека и новијим воћкама европског поријекла (посебно њемачког) које се од тада нагло почињу ширити по нашим крајевима оплемењујући истовремено домаћи воћни фонд. Одомаћивање наведених воћака прати и питање адаптације њихових имена. Благоје Тодоровић, као добар познавалац српске воћарске терминологије, имао је слуха за језичко стваралаштво, па и именовање нових воћних сорти. При посрбљавању имена воћака из њемачког говорног поднебља, он је био некако на средомеђи између струке и традиције, између потребе да да потпун терминолошки еквивалент њемачком имену, или да такво описно, вишечлано име у потпуности посрби ослањајући се на једночлана образовања карактеристична за српски воћарски именослов. Приступајући посрбљавању њемачких назива код њега су се искристалисала два начина образовања:

а. *Blumenbachs Butterbirne* → *водењача* *Блуменбахова* (крушка);

б. *Alencons Dechantsbirne* → *деканџовка* (крушка).

Тодоровићеви стручни називи задржали су се у стручној литератури XX вијека (у истој или дјелимично модификованој форми) у оној мјери у којој су се у српској средини задржале воћке претходно гајене на њемачком тлу. Такође, с Тодоровићевим приручником *Воћке и воће* у наредном периоду (као да су му биле познате универбизоване форме!), заживио је немали број нових једночланих имена суфиксалнога типа: *деканџовка* (крушка), *клајовка* (крушка), *оманка* (јабука), али више у народу него у стручној литератури.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић 1986: Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Zagreb: JAZU, Globus.
- Бошковић 1978: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титовград: Црногорска академија наука и умјетности.
- Бубић 1948: Šerif Bubić, *Izbor sorti voćaka za Bosnu i Hercegovinu (voćni sortiment)*, Sarajevo: Svjetlost.
- Бугарски 1997/98: Nataša Bugarski, Морфолошка адаптација позajмлјеница из немачког језика, *Прилози проучавању језика* 28–29, Нови Сад, 116–126.
- Вук: Вук Ст. Карацић, *Српски рјечник*, четврто државно изд., Београд, 1935.
- Gaucher 1889: Nikolas Gaucher, *Handbuch der Obstcultur*, Berlin: Verlag von P. Parey.
- Гортан-Премк 1997: Даринка Гортан-Премк, *Полисемија и организација лексичкој сисџема у српскоме језику*, Библиотека Јужнословенског филолога, н. с. 14, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Драгићевић 2007: Рајна Драгићевић, *Лексиколоџија српској језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- ЕРСЈ: *Еџимолошки речник српској језика*, 1–3, Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, 2003—2008.
- Клајн 2003: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику. Део 2, Суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.

- Ланг 1911: Milan Lang, Samobor. Narodni život i običaji, *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena* XVI/1, Zagreb, 1–128.
- Лукић 1919: Luka Lukić, Varoš. Narodni život i običaji, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* XXIV, Zagreb, 32–238.
- Милићевић 1876: Милан Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија*, Београд (фототип. изд. 2005).
- Оташевић 1996: Ђорђе Оташевић, Варијантност вишечланих термина (на материјалу железничке терминологије), у: *Стандардизација терминологије*, Београд: Српска академија наука и уметности, Савезни завод за стандардизацију, Институт за српски језик САНУ, YU форум квалитета, 57–61.
- Пољ. енци.: *Poljoprivredna enciklopedija*, 1–3, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1967–1973.
- РСАНУ: *Речник српскохрватској књижевној и народној језика*, I–XIX, Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српск(охрватск)и језик САНУ, 1959–.
- Симоновић 1959: Драгутин Симоновић, *Ботанички речник. Имена биљака*, Посебна издања САН, књ. 3, Београд: Научно дело.
- Скок: Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti u umjetnosti, 1971–1974.
- Стевановић 1981: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик, I. Грамађички системи и књижевнoјезичка норма*, Београд: Научна књига.
- Тодоровић 1899: Благоје Тодоровић, *Воћке и воће*, Београд: Српска књижевна задруга.
- Ђорић 2008: Божо Ђорић, *Творба именица у српском језику*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Недждо Г. Јошич

ОДИН СТАРЫЙ СПРАВОЧНИК ПО САДОВОДСТВУ И
ВОПРОС АДАПТАЦИИ НЕМЕЦКИХ САДОВОДЧЕСКИХ
ТЕРМИНОВ В XX ВЕКЕ

Резюме

На лексическом материјале, узетом из справочника Тодоровића *Воћке и воће* (1899), устанављује се, да аутор к назвањима фруктовог древља, карактерним за немачку садоводческу практику XIX века, пристаје двома начинима. Неке назвања сербизирао у духу специјалне терминологије, давају немачким назвањима

фруктовых деревьев сербский переводной эквивалент (это более полные, в основном описательные специальные термины): *Adams Parmäne* → *парменка Адамова*; другие сербизировал в духе традиционной сербской садоводческой терминологии, знающей в большинстве случаев одночленные имена суффиксального типа: *Leon Leclerc fon Laval* → *леонка*. Таким способом, Тодорович, как замечательный знаток мира фруктов (в справочнике, ярко отражающем дух сербского литературного языка конца XIX века), внес значительный вклад в развитие сербской садоводческой терминологии.

Ключевые слова: Благое Тодорович, лексикология, садоводческая терминология, адаптация, немецкий язык, сербский язык.